

Tortur og forsoning

Af: Chrstina Bækkelund Jagd

17. maj 2000 | Om denne artikel

Lagt på information.dk 17. maj 2000 kl. 00:00. Bragt i [den trykte udgave 17. maj 2000](#).

Opslag til denne artikel

Emneord:	antropologi , buddhisme , demonstrationer , eksil , filosofi , fængselsvæsen , historie , kultur , kvindeliv , kærlighed , ligestilling , læger , medicin , menneskerettigheder , psykologi , tortur , vesten , vold
Personer:	Dalai Lama
Organisationer:	Amnesty International , Danida , FN
Steder:	Indien , Nepal , Tibet

Spirituel vejledning fra buddhistiske munke er en del af behandlingen for tibetanere udsat for tortur i kinesiske fængsler. Også Danida støtter projektet

Tro & Filosofi

Jeg kan ikke få øjnene fra hende. Hun er på min egen alder, 29 år, og det slår mig et øjeblik, at det er det eneste, vi tilsyneladende har til fælles. Hun piller nervøst ved sine negle. Tørrer tårer væk fra ansigtet. Blikket ryger ned, mens moderen taler. Sonam fortæller, at hendes datter Nyima var både sund og glad, før de begge blev sat i fængsel.

Vi er i Dharamsala i Nordindien, ved foden af Himalaya bjergene. Overfor mig sidder to tibetanske kvinder, der flygtede ud af Tibet for ni år siden. De er blandt de mange forhenværende politiske fanger, der i dag bliver behandlet i et rehabiliteringsprogram for torturofre, støttet af Danida. Nyima på 29 må som led i behandlingen jævnligt rejse til et hospital i Delhi. Hendes nyrer har lidt slemt skade, efter at kinesiske fængselsbetjente har slået hende hen ad gulvet, sparket og stået på hende.

I april 1989 finder de kinesiske magthavere i Tibet ud af, at Sonam er leder af en politisk undergrundsbevægelse. Hun er i besiddelse af hemmelige dokumenter, der beskriver de torturmetoder, som anvendes i kinesiske fængsler. Dokumenterne er udarbejdet af tibetanske aktivister i eksil, og Sonam har smuglet dem ind fra Indien.

Hele familien ryger ved af-sløringen i fængsel. Sonam anklages for at være spion og tilbringer de første seks måneder i en kold isolationscelle med mudder på gulvet, uden toilet og med lænker omkring ankler og hænder. Hun tortureres regelmæssigt i de seks måneder, i forsøget på at få hende til at angive andre politiske aktivister. "Men jeg var standhaftig", fortæller hun.

Sonams mand, onkel og bror dør i fængslet som følge af torturen og det hårde fysiske tvangsarbejde. I 1991 lykkes det hende selv sammen med datteren Nyima at slippe ud af fængslet. De to flygter til Dharamsala - tilholdsstedet for godt 78.000 tibetanere og Tibets eksilregering med Dalai Lama i spidsen. Siden Kina invaderede Tibet i 1950 er over 130.000 tibetanere flygtet ud af landet. De fleste opholder sig i dag i Indien og Nepal.

Sonams historie er en blandt tusinder. Alene i perioden 1987 til 1993, hvor demonstrationerne mod den kinesiske overmagt var på sit højeste i Tibet, blev omkring 3.500 tibetanere fængslet - anklaget for anti-revolutionær aktivitet. Også i dag sendes mange i fængsel for uddeling af pamfletter,

ophængning af plakater, deltagelse i demonstrationer og "Fri Tibet" råb i gaderne. Siden Kina underskrev FN's konvention mod tortur i 1986, er 60 kendte tibetanske politiske fanger døde som resultat af den tortur, de er blevet udsat for i kinesiske fængsler. Det oplyser Tibetansk Center for Menneskerettigheder og Demokrati, og Amnesty International bekræfter tallet. Torturmetoderne er alt fra at blive tvunget til at stå i et iskoldt rum, til prygl, hænge ned fra loftet over åben ild til elektriske chok påført med el-pigstave overalt på kroppen. Dertil kommer den psykiske tortur. Munke og nonner lider specielt under at blive tvunget til at krænke deres religiøse overbevisninger. For eksempel tvinges de til at bære menneskelige ekskrementer på ryggen, ovenpå en thanka (tibetansk tempeldraperi, red.).

De religiøse overbevisninger, der indgår i torturen, har paradoksalt nok vist sig også at spille en central rolle i rehabiliteringen af de traumatiserede tibetanere. To buddhistiske munke er blevet knyttet til det rehabiliteringsprogram, der for tre år siden blev oprettet i samarbejde med den danske Støttekomite for Tibet og den tibetanske eksilregerings sundhedsministerium i Dharamsala. Programmet for Tibetanske Tortur Overlevende, som det hedder, er støttet af Danida. De forhåndværende politiske fanger kaldes torturoverlevende for at understrege, at de ikke er ofre (for en meningsløs vold), men tværtimod har overlevet torturen ved at finde styrke i, at den frihedskamp, der har sendt dem i fængsel, er meningsfuld. Dialogen mellem vestlig psykologi og tibetansk medicin og filosofi har fra starten været bærende i projektet. Torturoverleverne kan vælge at blive behandlet af vestlige såvel som tibetansk uddannede læger, få samtalerapi af en vestlig trænet person eller - som der er mulighed for idag - konsultere en af de to buddhistiske munke. Flere og flere vælger det sidste.

I følge Pema Dorjee, munk og en af rehabiliteringsprogrammets spirituelle vejledere, er "healing af disse torturoverleveres traumer (noget, der) finder sted i det øjeblik, de reducerer deres had til kineserne".

I buddhismen anses det at "heale ens had" for et helt centralt punkt. Det handler om at fjerne et had, der hindrer personer i at være i kontakt med det, der i følge buddhistisk tankegang, er en naturlig medfølelse overfor andre mennesker. En latent godhed, som alle mennesker menes at rumme. Selv torturudøverne. Pema Dorjee fortæller, at han kan hjælpe torturoverleverne til atter at komme i kontakt med denne medfølelse. Dernæst vil de udvise tolerance overfor de kinesiske fængselsbetjente.

Tolerance er forskelligt fra tilgivelse. I vesten handler traumebehandling grundlæggende om at sætte sig udover skam, skyld og offerroller. Lære at tilgive voldspersonen, for derigennem at få kontrol over angsten for, at det traumatiske kan ske igen. Træde ud af rollen som offer for en 'meningsløs vold'.

Sonam, den tibetanske kvinde, der sidder overfor mig, træder ikke ind i en offerrolle for at legitimere, at hun eller andre tibetanere har behov for hjælp. Hun ser direkte på mig. "Jeg er sikker på, at der er en mening med, at du er kommet her til mit hjem, så jeg kan fortælle vores families historie. Det er første gang, jeg fortæller den til en fra Vesten. Vi skal hjælpe de fanger, der stadig sidder fængslet i Tibet", siger hun.

Hvordan kan man ligefrem udvikle positive følelser overfor personer, der har tortureret en? Pema Dorjee, den tibetanske munk, giver fra et buddhistisk perspektiv et bud på, hvad had og vrede handler om. Det er følelser, der kan adskilles fra sindet, uden at det hverken behøver involvere udbrud eller fortrængning, fortæller han.

Had og vrede anses ikke, som i vestlig tankegang, for naturlige (sunde) reaktioner på en uretfærdig behandling. Følelser, der helst skal ud.

“Hvis vi lader hadet komme ud, praktiserer vi had”, siger Pema Dorjee. Det tjener ikke noget formål. I stedet opfordrer han torturoverleverne til at tænke anderledes om det skete. Midlet er særlige tanketræningsteknikker, der træner sindet i at tænke mere positivt.

“Det er her buddhismen kommer ind. Jeg forsøger at forbinde dem med loven for karma. Jeg beder dem se deres lidelse, ikke som en negativ konsekvens af handlinger begået i tidligere liv, men som en del af en god handling. Deres deltagelse i de politiske demonstrationer var en betydningsfuld præstation. Ikke alene har de kæmpet for nationen - et frit Tibet. De har på et endnu større plan kæmpet for bevarelsen af buddhismen. Dermed har de akkumuleret god karma. Den dårlige karma, de måtte have akkumuleret igennem tidligere liv, forsvinder dermed”, forklarer Pema Dorjee. Torturoverleverne opfordres også til at meditere på den buddhistiske forestilling, at de kinesiske torturudøvere kan have været deres fædre og mødre i tidligere liv. Personer der har givet dem masser af godhed og kærlighed. Ikke at det ændrer på de grusomheder, de har begået, men de kommer til at synes mindre, forklarer Pema Dorjee.

Erfaringer fra rehabiliteringsarbejde med torturerede flygtninge viser, at der ligger et healende potentiale i at forstå overgrebene i forhold til en dimension, der rækker langt udover den konkrete handling, sådan som buddhismen for eksempel gør det.

Mennesker med en stærk spiritualitet i deres liv undslipper ofte offergørelsen, mener eksperter. En af de danske psykologer, Stephen Mathiasen, der har været med til at starte Programmet for Tibetanske Tortur Overlevere op, har kunne konstatere dette mønster i sit arbejde med traumatiserede flygtninge herhjemme. Mathiasen giver flere eksempler. For eksempel er der kurderen, som fortæller, hvordan han overlevede tortur og fængselsophold, fordi han fokuserede på kurdisk kulturs overlevelse. En palæstinensisk flygtning fortæller, hvordan han overlevede på grund af hans tro på Allah. Lidelsen, han gik igennem, var en prøvelse - en test på hans personlige tro og integritet. En flygtning fra Bosnien fortæller, hvordan han bevarede sin personlige integritet under fængselsopholdet ved ikke at identificere sig med nogen af parterne i konflikten. I stedet fastholdt han fokus på sine humanistiske værdier om at respektere menneskeliv uanset etnisk baggrund.

Tibetanerne, der får behandling under rehabiliteringsprogrammet i Dharamsala, fortæller noget tilsvarende. Enkelte tibetanske munke har på grund af deres årelange spirituelle træning været i stand til at meditere så virkningsfuldt under selve torturen, at de har kunne sætte sig udover den fysiske smerte. Andre har hjulpet sig selv igennem torturen ved at meditere intensivt på Dalai Lama. “Det, der holdt mig oppe” fortæller en tibetansk mand, der overlevede tre år i fængsel, “var, at jeg fokuserede min energi på at visualisere Dalai Lama. Selv når de slog mig, indtil jeg blev bevidstløs. Det gav mig håb for Tibet og kampen for tibetansk buddhisme og kultur. Jeg havde, ligesom så mange andre, en overbevisning om, at selvom jeg skulle dø, så ville jeg få det bedre i næste liv.”

At tro på, man lider i en større sags tjeneste, giver lidelsen mening og dermed styrke. Man oplever ikke det totale fravær af kontrol i en situation, hvor man ellers er magtesløs. Spiritualiteten bliver den dimension, der gør en til en overlever fremfor et offer. Godt halvtreds tibetanske torturoverlever er indtil videre med succes blevet behandlet under rehabiliteringsprogrammet i Dharamsala. Deres tro på karma, reinkarnation og ikke mindst Dalai Lama er den væsentligste årsag til, at de har kunnet tilnærme sig en forsoning med den overmagt, der ellers optræder som fjende.

Christina Bækkelund Jagd er M.A. i antropologi og arbejder på Teknologisk Institut med etnisk ligestilling. Hun besøgte i september 1999 rehabiliteringscenteret i Dharamsala.